

Eventyrlig
hage

LYKKELIG I HAGEN: Olav Tjore med rododendron Barbatum, som blomstret første gang etter 16 år, med hele 50 blomster!
Foto: Jan M. Lillebø

HAGEVANDRING: Trappen leder oss forbi en strålende gul rododendron.

DELIKAT FARGE: Store blomster i ferskentoner vekker begeistring blant forbipasserende.

TJOREHAGEN PÅ RADØY

MED HJERTE FOR RODODENDRON

På Radøy i Nordhordland ligger en naturhage utenom det vanlige. Den er livsverket til Olav Tjore. Og når fire hundre rododendron blomstrer i Tjorehagen om våren, er det duket for en fargerik forestilling.

TEKST OG FOTO: UNNI GALTUNG/FOTONOVA

Mai byr på milde vinder og solgløtt på Vestlandet. Naturen er på sitt vakreste og i folks hager er vårblostringen i full gang. På Radøy nord for Bergen finnes det en helt spesiell hage som stråler på denne tiden av året. Tjorehagen er kanskje ukjent for de fleste, slik den var for oss, men besøket her en vårlig søndag i mai vil vi alltid huske med glede.

Hagen er rett og slett et eventyr, full av overraskelser og maleriske motiver. Det er fredelig her, vi hører bare fuglekvitter og bekken som sildrer. Dammer, hvitmalte trebenker og en vakker stein-

bro skaper en romantisk, drømmende atmosfære. Vegetasjonen, som består av et par tusen busker og trær, har fått vokse seg tett og frodig, med idylliske stier som snor seg gjennom terrenget. Hva venter rundt neste sving? Sjansen er stor for at det er en av hagens fire hundre rododendron. De er Tjorehagens juveler, plantet med kjærlighet av mannen som brukte livet sitt på å skape denne vakre, eksotiske oasen; Olav Tjore (1930-1998).

Minner fra barndommen

Hageeventyret startet i 1960, da Olav var 30 år. På den ti dekar store tomten han hadde fått →

EVENTYRHAGEN: Mer enn 20 år tok det Olav å grave ut Nøkketjørn, som er hagens hjerte. På den lille holmen blomstrer rododendron Scarlet Wonder. Våren byr også på vakker fuglesang, bl.a. fra svarttrosten, som var Olavs yndlingsfugl. I alt hekker rundt 20 fuglearter i hagen.

IDYLLISK VED DAMMEN: Tjorehagen er en flott naturopplevelse når 400 rododendron i alle størrelser og farger blomstrer om våren. Flere hvitmalt benker og små dammer bidrar til den romantiske atmosfæren.

skilt ut fra foreldregården hjemme på Tjore, bygget han seg et trivelig hus. Etter hvert tok han til med hagearbeid også, og langsomt vokste Tjorehagen fram, plante for plante. Mon tro om ikke det var en barndomsdrøm som nå gikk i oppfyllelse? Helt fra han var liten hadde han deltatt i gårdsarbeidet sammen med de seks søsknene. Det var stadig nok å gjøre med både kyr, sauer og høner, og i tillegg dyrking av korn, poteter og grønnsaker til husbruk. Men Olav likte godt å arbeide. Han likte å følge naturen gjennom årstidene, likte å se resultatene av arbeidsinnsatsen. Han så at gårdsarbeidet hadde stor nytteverdi, men kunne også stoppe opp og glede seg over alle skaperverkets under, frøene som vokste og blomstenes fargeprakt.

En av pliktene Olav hadde hjemme på gården, var å levere melk til meieriet, en tur på rundt to kilometer. Veien gikk forbi det fine huset til kaptein Tollefsen, som også hadde hage med trær og planter. Ved steinmuren langs veien vokste det rododendron, og om våren måtte Olav alltid stoppe her for å beundre de vakre blomstene i forskjellige farger. Dette var noe av det fineste han hadde sett, og barndommens opplevelse av Tollefsens rododendron bar han med seg i hjertet resten av livet.

Arbeid på notfabrikken

Helt fra ungdommen var Olav opptatt av å holde seg i god form. Han var interessert i idrett og organiserte både skiløp og terrengløp i lokalmiljøet. Etter krigen ble han aktiv idrettsmann med mange fine premier fra ulike kretsmeesterskap, blant annet i terrengløp. Men en skikkelig utdannelse ønsket han seg, og etter to år på landbruksskolen på Stend fikk han eksamensbrev som agronom, akkurat som broren Karl. Nå gikk ferden til Østlandet, hvor det ventet jobb på en større gård.

Men selv om arbeidet gikk greit, lengtet nok Olav tilbake til hjemtraktene på Vestlandet. Her hadde det lenge vært planer om å bygge en notfabrikk med over hundre arbeidsplasser, bare en knapp kilometer fra gården på Tjore. Olav fikk jobben som leder av lageret ved «P/L

Fiskereiskap» da han kom hjem fra Østlandet i 1952, og dette ble hans faste arbeidsplass siden. Han giftet seg aldri, men ofret seg etter hvert fullt og helt for hagearbeidet på fritiden. Og løpingen! Det var disse to tingene som var hans lidenskaper i livet. Han satte opp et systematisk treningsprogram med strenge krav til seg selv: «Frå 1. mars minst 8 timar søvn. I seng før kl. 21.30. Mest moegeleg kvil». Og: «Eg må samla meg energisk om målet: Best moegeleg resultat. Slagkraft må till!»

Fra utmark til lun hage

Når man besøker Tjorehagen, kan man undre seg over hvordan én mann klarte å utføre alt det tunge arbeidet som måtte til for å forvandle et treløst utmarksbeite til en tettvokst, lun naturhage med trær og busker. All løpingen hadde gitt Olav en sterk kropp, og hagearbeidet var jo styrketrening i seg selv. I tillegg hadde han et enormt pågangsmot, og ikke minst arbeidsglede og kjærlighet til naturen. Det sies også at han hadde en vilje av stål, han gjennomførte det han hadde satt seg fore, og ga seg aldri, enten det gjaldt trening eller hage. Ruskete vestlandsvær var aldri noen unnskyldning for ikke å arbeide i hagen!

Da huset var ferdigbygget, fikk han kjøpe nye 8 dekar med jord, og litt senere 16 dekar til. Alt var utmark og beiteområde, et åpent landskap med gress og lyng. Det eneste treet som stod her var en furu som ble brukt til å tjore kyrne i når de melket. Så hvor skulle han begynne? Det første treet han plantet egenhendig i hagen var en eik. Treet vokste på neset på andre siden av fjorden, så for å kunne flytte det måtte tillatelse fra grunneieren innhentes. Lille julaften 1960 rodde Olav over fjorden for å hente eiketreet, som er et kjennemerke i hagen den dag i dag.

Blomstenes dronning

De første årene plantet Olav mye gran i og rundt hagen, som le-beplantning. Sammen med ulike typer furu og mer sjeldne bartrær som himalayaseder og atlaseder, ga dette et lunt og godt mikroklima i hagen. Etter hvert kom lønnetrær, pieris, gullregn og andre busker og trær til, og fant sin plass mellom saftiggrønne bregner, blåbærlyng, røsslyng og andre mer beskjedne planter fra vår norske flora. Stauder som iris, hosta og astilbe ble plantet rundt dammene. En romantisk og frodig naturhage begynte å ta form. Her var ingen velklippede gressplener. Helst ville Olav hatt myke tepper av mose overalt. «Det er berre synd med alt graset som veks i det!», sa han.

Det milde, skyggefulle og fuktige miljøet som utviklet seg i hagen ble perfekt for selve dronningen fra fjerne himmelstrøk: rododendron! Olav plantet dem overalt, og de trivdes umåtelig godt i hagen hans. I dag er mange av dem både gamle og krokete, noen svært omfangsrige og noen har blitt høye som trær, akkurat slik →

VAKKER STEINBRO: To dyktige brobyggere tok på seg arbeidet med å lage en tørrmurt bro med låsestein. Inspirasjon til Kristinabrua hadde Olav hentet på en hagetur til Skottland i 1986.

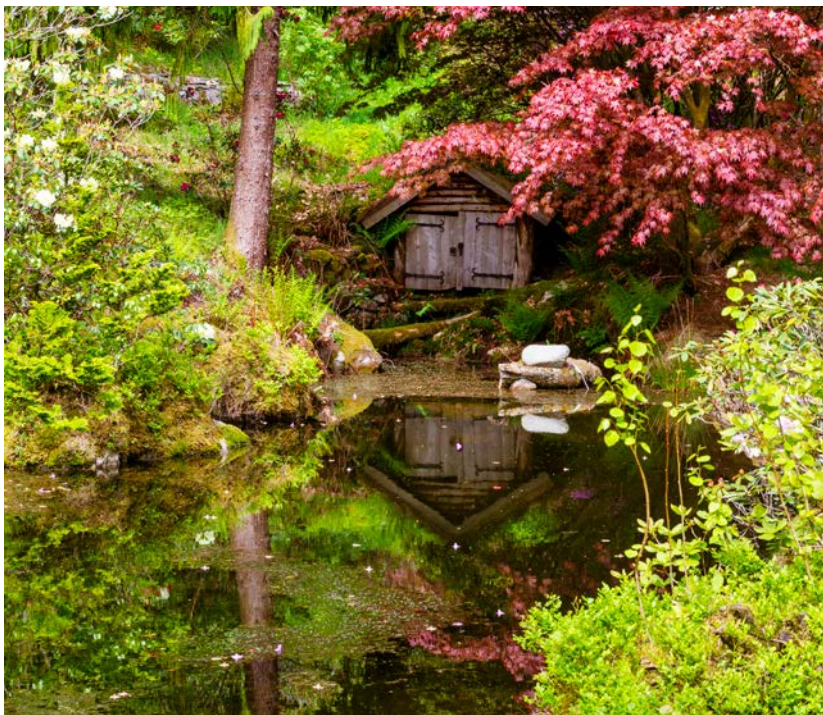
VISER VEI: Slike fine skilt finner vi mange steder i hagen.

Tjorehagens venner

I 1996 ble det stiftet en venneforening for å hjelpe Olav med å utvikle og holde hagen ved like. Venneforeningen har i dag ca. 250 medlemmer.
I 1997 opprettet Olav Tjore en stiftelse som han testamenterte livsverket sitt til. Etter hans død i 1998 er det stiftelsen som eier og sørger for den daglige driften av hagen. Stiftelsen arbeider også med videre utvikling av hagen, til glede for alle hagevenner.

LIKT AV INSEKTENE:
Gulblomstret rododendron, sjelden og utrolig flott!

REFLEKSJONER: Nøkketjørn spiller naust, blomster og trær, og skaper en drømmeaktig stemning.

man møter dem på deres opprinnelige voksesteder, høyt til fjells i Kina og Himalaya.

Sjeldne arter

Når fire hundre rododendron springer ut i blomst om våren, er det fest i Tjorehagen. Festen starter allerede i mars-april med tidligblomstrende sorter og avsluttes ikke før ut i juni. Det er et utrolig mangfold, noen arter har mindre, nesten runde blader og søte, klokkeformede blomster. Andre har gigantiske blomster og lange blader. Og nettopp samlingen av storbladede arter er med på å gjøre denne rododendronhagen så spesiell.

En av majestetene er *rhododendron rex*, hvor bladene kan bli opp mot 30 cm lange. Denne arten klarer seg bare på noen få, veldig milde steder langs kysten i Sør-Norge. Planten var allerede frøsådd da Olav fikk den, og blomstret første gang 18 år senere.

Flere av artene i Tjorehagen er sjeldne i skandinavisk sammenheng, og vi blir særlig begeistret for dem med klare, gule blomster, noe som ikke er så ofte å se her hjemme. Inspirasjon til nye rododendronplanter fant Olav på hagebesøk i Skottland, i Muséhagen i Bergen og i Arboretet på Milde. Navn på planter han kunne tenke seg ble notert ned, og fra overgartneren i arboretet fikk han planter til utprøving. Blant Olavs egne favoritter var den rosablomstrende Pink Pearl, som han kjøpte mange av etter å ha sett den blomstre foran et hus i Sandviken i Bergen.

Selvgjort er velgjort

En av de mest imponerende fortellingene fra Olav Tjores fantastiske hageliv, handler om Nøkketjørn. Opprinnelig var dette et vått myrparti som lå nedsenket i terrenget. Olav drømte om å ha en naturlig dam her, og visste at rodo-

dendronplantene rundt i hagen ville elske å få tilført den sure myrjorda. Så da var det bare å gå i gang! I arbeidet med Nøkketjørn viste Olav virkelig sin styrke og beslutsomhet. Og utholdenhet! 23 år tok det ham å grave ut tjernet for hånd. Gravemaskin og traktor ville han ikke ha inn i hagen, de ville lage for store sår. Derfor tok han saken bokstavelig talt i egne hender. Fjorten solide spader slet han ut i løpet av disse årene. Det sies at han kunne stå ute i kalde vinterkvalden og knuse tele og is for å komme til med gravingen, med måneskinnet som eneste arbeidslys. Resultatet av det harde arbeidet var enestående. Nøkketjørn ble stort nok til å kunne ha en liten robåt utpå, og naust fikk han også bygget. Ender og fisk fant sitt hjem i tjernet, og selv gikk Olav på skøyter her om vinteren, og tok seg gjerne en dukkert på varme sommerdager.

Livsnyter og romantiker

Nøkketjørn er et av de vakreste stedene i Tjorehagen, omkranset som det er av tett vegetasjon og med lønnetrær og rododendron som speiler seg i vannet. Dette er en hagekunstners verk, hvor alle plantene har sin nøye uttenkte plass. Olav hadde estetisk sans, og form og farge var aldri tilfeldig. Var han ikke fornøyd ble plantene flyttet til et annet sted i hagen. Han arbeidet også mye med bekken overfor Nøkketjørn, flyttet på steinene slik at vannets klukking fikk den rette klangen. Han hadde sansene åpne og så detaljene i naturen. Om våren og sommeren sov han ofte på en benk eller i en hengekøye ute i hagen, våknet tidlig av fuglesangen og rakk litt hagearbeid før han gikk på jobb. Glad i dikt var han også, og skrev litt selv innimellom.

Hagens avskjedshilsen

Olav likte å få besøk, og boblet av liv og energi når han kunne vise folk rundt og dele gleden sin over alle plantene. Han var lidenskapelig og levde i pakt med naturen, kreativ, nøysom og opptatt av bærekraft. Han hadde sterke meninger, og for mange var det Olav selv som var den mest fargerike blomsten i hagen!

Mot slutten av livet ble han svært opptatt av at livsverket hans måtte tas vare på og bringes videre, slik at flere kunne oppleve det han hadde skapt. Heldigvis ble hagens fremtid lagt i trygge hender gjennom en egen stiftelse. Det siste prosjektet han fikk fullført, med hjelp av gode håndverkere, var den vakre steinbrua mellom Gamlehagen og Nyehagen. Den overgårdige rododendronblomstringen i 1998 ble den siste han fikk oppleve. Mange arter som aldri hadde blomstret før, stod denne våren i full blomst. I november samme året døde Olav Tjore av sykdom bare 68 år gammel, men den eventyrlige hagen hans lever og utvikler seg videre, og er til stor glede og inspirasjon for alle som besøker den. •

Kilder: Olav Marås: Tjorehagen, John Grieg Forlag 2018 og tjorehagen.no

”
Den som eig ein rododendronhage er lukkeleg heile livet.

Olav Tjore

Sumarnatt ved skogstjørna

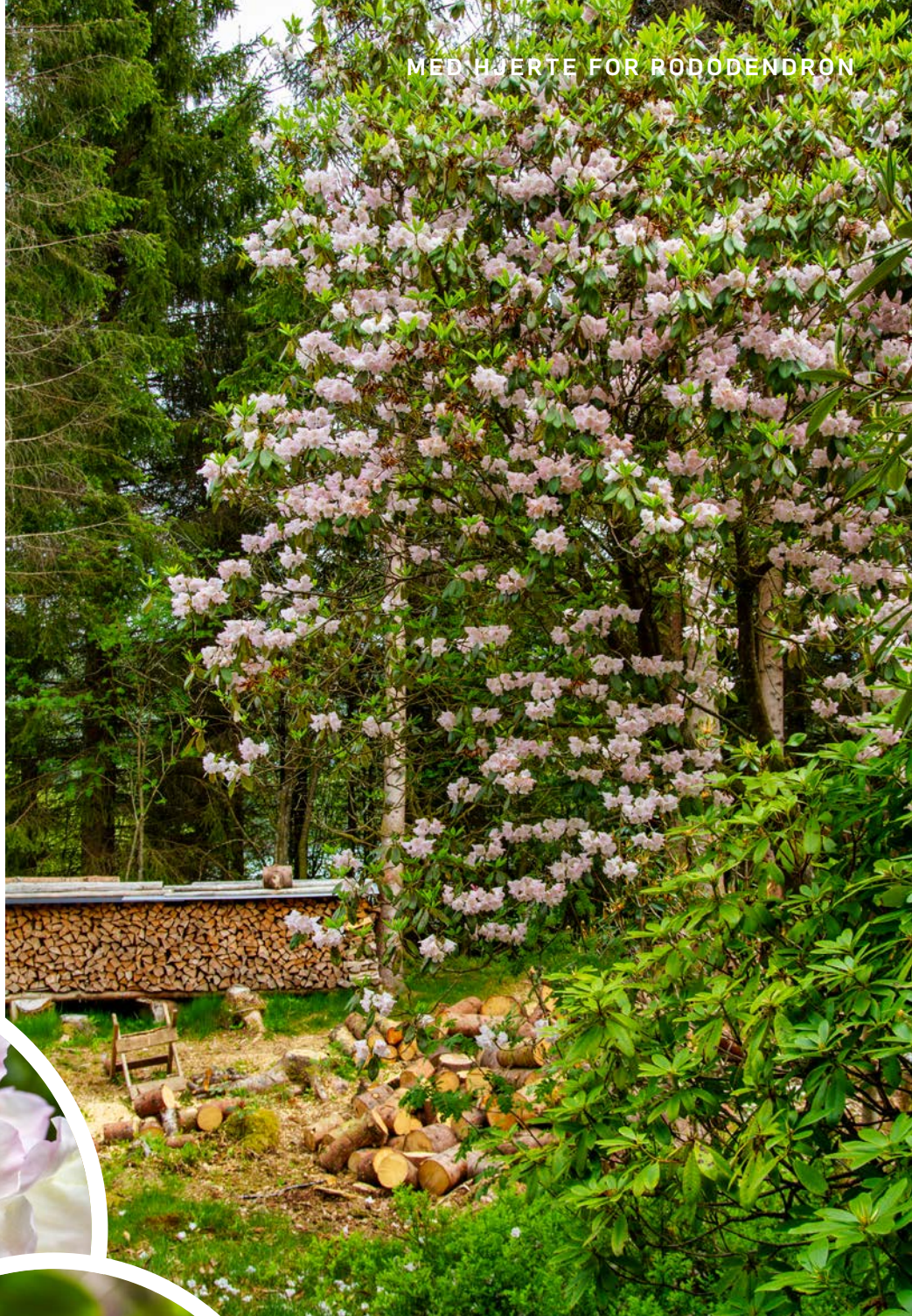
Eg sit ved di blomepryda strand
kjenner brisen stryk
mi sumarbrune hand
for enno er natta ung
blomeangen skarp og tung.

«Kusymre og liljekonvall»,
Stille er humlene
etter sitt lange sumarball.
Skogsstjørna so kvit og rein,
heggen speglar si bøygde
blometunge grein.

Eg høyrer orgelbrus,
felespel og bekkesus
frå tusen blomegriflar.
Det let og spelar
mens doggråpane
glitrar som juvelar.

Eg vil vera oppe
heile natta lang-
like til fuglen på kvist
tek til med sin vakre sang.
Ein ny dag er på gang.

Olav Tjore

HVIT

SKJØNNHET:

På vår hage-
vandring fant vi
disse store, vakre
blomstene.

YNDIGE:

Ettermiddagssolen
leker seg med blomster
og blader, og skaper
fine fargespill.

IMPONERER HAGEGJESTENE: Dette rododendron-treet er mange meter høyt! Stiftelsen Tjorehagen har i dag et areal på 40 mål, og i deler av det nye arealet har man begynt å rydde skog, lage stier og plante.

Besøk Tjorehagen

Hagen ligger ved Rv 565 i Radøy kommune, 40 minutter med bil nord for Bergen. Det er god parkering like ved veien. Deler av hagen er tilrettelagt for rullestolbrukere. Du er velkommen til å besøke hagen og gå på egenhånd i åpningstiden. Søndager i blomstringssesongen er det enkel servering i den koselige kaféen. Grupper kan bestille omvisning og servering på forhånd. Se mer informasjon på tjorehagen.no